

Lidia Pawelec

Tematyka unijna w programach nauczania i podręcznikach klas I – III szkoły podstawowej

Edukacja Elementarna w Teorii i Praktyce : kwartalnik dla nauczycieli nr 3,
15-25

2008

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

- Ciekot K., *Sposoby rozwijania kompetencji nauczycieli związanych z komunikowaniem się*, [w:] Ochmański M., Sokołowska-Dziob T., Pielecki A. (red.) *Edukacja w perspektywie integracji Europy*, Warszawa 2001.
- Głowacka B., *Europejskie Portfolio Językowe – droga do wielojęzyczności*, „Języki Obce w Szkole” 2002, nr 2.
- Kolodziejska E., *Ewolucja w polityce językowej Unii Europejskiej*, „Języki Obce w Szkole” 2005, nr 6.
- Komorowska H., *Nowe tendencje w pracach programowych Rady Europy*, „Języki Obce w Szkole” 1996a, nr 2.
- Komorowska H., *Nauczanie języka obcego dzieci w świetle rekomendacji Rady Europy*, „Języki Obce w Szkole” 1996b, nr 3.
- Kozłowska A., *Wielokulturowość a model nauczyciela w integrującej się Europie*, [w:] Pluta A. (red.) *Kultura i edukacja wobec idei europejskości*, Częstochowa 2003.
- Mach E., *Przedmowa. Dlaczego trzeba uczyć o Europie?*, „Forum Europejskie. Edukacja Europejska” 2002, nr 1.
- Pamula M., Sikora-Banasik D., Bajorek A., Bartosz I., *Czekając na Europejskie Portfolio Językowe dla dzieci... Rozwijanie wrażliwości i umiejętności interkulturowych*, „Języki Obce w Szkole” 2005, nr 1.
- Shennan M., *Teaching about Europe*, London, New York: Cassell Educational Limited, 1993.
- Sokolewicz Z., *Edukacja europejska*, [w:] Wojnar I., Kubin J. (red.) *Edukacja wobec wyzwań XXI wieku*. Komitet Prognoz PAN, Warszawa 1996.
- Zawadzka E., *Nauczyciele języków obcych w dobie przemian*, Kraków 2004.

dr Lidia Pawelec
 Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy w Kielcach
 Instytut Edukacji Szkolnej

TEMATYKA UNIJNA W PROGRAMACH NAUCZANIA I PODRĘCZNIKACH KLAS I–III SZKOŁY PODSTAWOWEJ

Z dniem 1 maja 2004 roku Polska stała się członkiem Unii Europejskiej, gospodarczo-politycznego związku państw europejskich. Integracja ta niesie ze sobą liczne korzyści w wielu dziedzinach życia, choć budzi u niektórych grup społecznych obawy i niepokoje¹. Dlatego tak ważne jest przezwyciężanie tych obaw, a szczególnie zapobieganie ich upowszechnianiu. Stąd też, tak istotna jest edukacja europejska dzieci i młodzieży, którą należy prowadzić od najwcześniejszych lat.

¹ Autorka myśli tu m.in. o Radiu Maryja i sześćdziesięciu ośmiu posłach PiS, którzy podczas sejmowego głosowania w dn. 01.04.2008 r., nad ratyfikacją Traktatu Lizbońskiego, wyrazili swój sprzeciw.

Wiedzę na temat Europy zdobywa się już na początku nauki szkolnej, poprzez lektury, filmy, kontakt z artystami, literatami, twórcami, analizując utwory filozofów, uczonych, poprzez podróże i środki masowego przekazu. Na początku lat dziewięćdziesiątych pojawiła się ona w polskiej szkole pod ogólnym hasłem *Edukacja europejska*², jako wspólnota ludzka, której członków łączy przeszłość, teraźniejszość i przyszłość.

Przemiany polityczne, które nastąpiły po 1989 roku, przyjęcie Polski do Rady Europy w 1991 roku oraz ratyfikacja układu stowarzyszeniowego z UE 1994 roku ukazały potrzebę wnikliwego spojrzenia na Europę i opanowania o niej szerszej wiedzy. Edukacja dotycząca integracji Polski z UE została zainicjowana w latach dziewięćdziesiątych do realizacji w szkołach. Kwestia jednakowego wprowadzania tej tematyki została uporządkowana rozporządzeniem Ministerstwa Edukacji Narodowej w sprawie Podstawy programowej kształcenia ogólnego z 15 lutego 1999 roku, które uwzględniło tematykę europejską na różnych szczeblach nauczania. W szkole podstawowej odnajdujemy ją w treściach i celach nauczania zintegrowanego, np. na zajęciach poświęconych życiu ludzi w innych krajach europejskich lub podczas realizacji programu „Mały Europejczyk”³.

Podstawę programową zobowiązani są realizować wszyscy nauczyciele, jednak daje im ona możliwość dowolnego dobierania tematów, korzystania z programów zatwierdzonych przez Ministerstwo, jak również tworzenia własnych programów autorskich, pozwalających najlepiej zaspokoić potrzeby, możliwości oraz zainteresowania uczniów. Umożliwia to uczniom kompleksowe postrzeganie zjawisk społecznych, kulturowych oraz rozwijanie świadomości europejskiej⁴.

Bardzo ważne w realizacji tematyki europejskiej są tzw. *aktywności pozalekcyjne*, czyli działania pozalekcyjne, które mogą stanowić uzupełnienie programu nauczania. W skład owych działań wchodzi: konkursy europejskie, gazetki, dni europejskie, szkolne konkursy europejskie, międzynarodowa wymiana młodzieży, europejskie programy edukacyjne – Sokrates, Leonardo i inne⁵.

Brak treści edukacji europejskiej w programach klas I–III jest konsekwencją ich braku w „Podstawie programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej i gimnazjum”. Ustalenia programowe dotyczą tylko przygotowania uczniów do życia w społeczności lokalnej i w państwie w duchu przekazu dziedzictwa kulturowego i kształtowania postaw patriotycznych. W głównych dokumentach, jakie się ukazały w 1999 roku z racji wprowadzenia w kraju reformy oświaty, nie znalazły się prawie żadne akcenty wskazujące na udział polskiego systemu oświaty w realizacji idei integracji Polski z UE⁶. Tymczasem, jak pisze T. Dzierżgowska „Zjednoczona Europa to wspólne idee. To ważne słowa: wolność, demokracja, współpraca. To możliwość uczenia się od najlepszych prezentowania własnych

² A. Chmielowska, *Europa w ławce szkolnej*, „Dyrektor Szkoły” 2002, nr 6., s. 19.

³ Tamże, s. 19.

⁴ Tamże, s. 19.

⁵ Tamże, s. 20.

⁶ G. Kapica, *Przygotowanie do partnerstwa kulturowego*, „Życie Szkoły” 2004, nr 5, s. 7.

doświadczeń. To poszanowanie kręgu przyjaciół. To hymn o znaczącym tytule „Oda do radości”. To wspólne cele w edukacji i możliwości ich realizacji. To szansa, nowe wyzwania i nowe obowiązki, którym my – obywatele Polski, obywatele UE – musimy sprostać⁷.

Na etapie kształcenia wczesnoszkolnego treści edukacji regionalnej i europejskiej powinny pełnić funkcję swoistego rodzaju osi integracyjnej, wokół której będzie przebiegać proces wszystkich edukacji: polonistycznej, matematycznej, środowiskowej, artystycznej, fizycznej i zdrowotnej⁸.

Głównym celem edukacji europejskiej na etapie wczesnoszkolnym jest zapoczątkowanie kształtowania świadomego, odpowiedzialnego, aktywnego obywatela współczesnej i przyszłej Europejskiej Wspólnoty. Młodszym uczniom przynajmniej w stopniu propedeutycznym należy: przybliżyć istotę integracji europejskiej, w szczególności globalnego rozwiązywania problemów ekologicznych, zdrowotnych i ekonomicznych; uświadomić rolę i miejsce Polski oraz Polaków w integrującej się Europie; zapoczątkować proces tożsamości europejskiej budowanej na gruncie miłości do „małej” i „wielkiej” ojczyzny oraz postawy otwartości, dialogu i tolerancji wobec odmienności; zapoznać z bogactwem stylów życia innych państw i narodów tak, aby dzieci potrafiły dostrzegać cechy i wartości różne oraz wspólne i potrafiły odnieść się do kultury rodzimej⁹.

Wzrastająca złożoność warunków społecznych jak i regionalnych oraz globalnych wiąże się z koniecznością kształcenia do współpracy, gdyż to ona jest integralną częścią ludzkiego istnienia. Priorytetem więc powinna stać się edukacja uspołeczniająca „uczyć się, aby żyć wspólnie, uczyć się współżycia z innymi”. Szkoła bez względu na szczebel kształcenia powinna się stać terenem zgodnego współżycia oraz świadczenia sobie pomocy, jak i współpracy w różnych dziedzinach życia, bez względu na różnicę poglądów. Należy stworzyć dogodne warunki do kształtowania u dzieci odwagi, samodzielności myślenia, wyrażania własnych poglądów. Kształtowanie takich komponentów postawy uniwersalistycznej jest szczególnie ważne w okresie dzieciństwa, ze względu na dużą plastyczność psychiki dziecka. A takich postaw dziecko uczy się wyłącznie od dorosłych członków społeczeństwa, obserwując ich, a potem naśladując¹⁰.

Świadomość europejska, która jest zasadnicza dla budowania nowej Europy, rozwinie się w pełni tylko przy pełnym zaangażowaniu ze wszystkich stron mających udział w procesie edukacyjnym, przy zjednoczonym wysiłku i skoordynowanych działaniach. Europejski wymiar w edukacji umożliwi wszechstronny rozwój uczniów, rozumiany jako jedność wiedzy o Europie, umiejętności potrzebne w Europie i postawy dla Europy, które są kluczowe dla młodego człowieka¹¹.

⁷ I. Dzierzgowska, *Witajcie w Europie*, „Dyrektor Szkoły” 2002, nr 5.

⁸ Tamże, s. 7.

⁹ Tamże, s. 7.

¹⁰ Tamże, s. 8.

¹¹ R. Tomczyk, *Edukacja europejska w szkole*, „Życie Szkoły” 2002, nr 3, s. 156.

„Program nauczania ustala, jakie wiadomości, umiejętności i nawyki o trwałych walorach poznawczych i wychowawczych oraz w jakiej kolejności uczniowie mają sobie przyswoić”¹².

„Podręczniki szkolne stanowią jeden z najważniejszych środków dydaktycznych. Od ich poziomu, układu zawartych w nich informacji, ilustracji itp. zależą też ich funkcje dydaktyczne”¹³.

Obecnie na polskim rynku wydawniczym dostępna jest duża ilość podręczników. Są także liczne programy nauczania dla klas I–III szkoły podstawowej. Ich wybór zależy od nauczycieli, którzy mają prawo decydować, z jakich podręczników będą korzystać.

1. PROBLEMATYKA EUROPEJSKA ZAWARTA W PROGRAMIE I PODRĘCZNIKACH ŚWIAT UCZNIĄ, JUKA 1999

Program nauczania zintegrowanego w klasach I–III szkoły podstawowej wydawnictwo JUKA, został napisany przez: D. Cichy, E. Cywińską, M. Frindt, T. Janicką-Panek, H. Małkowską-Zegadło, L. Zielkowską.

W programie tym nie poświęcono odrębnego kręgu tematycznego związanego z Unią Europejską. Treści te zawarte są w bloku tematycznym: Ziemia – planeta pełna tajemnic, pod hasłem „Kontynenty świata. Mój kraj częścią Europy. Najbliżsi sąsiedzi”. Twórcy podręcznika i programu przewidzieli realizację tego zagadnienia na trzy lata.

W podręczniku *Świat ucznia* już w klasie II możemy znaleźć treści związane z edukacją europejską. Uczniowie zapoznawani są z krajami europejskimi, ich stolicami, zabytkami, flagami, świątecznymi tradycjami oraz historią powstania Europy. Nauczyciele dowolnie realizują te treści i rozszerzają je o tematy, które uznają za ważne i interesujące dla uczniów.

Austria

*Przed Bożym Narodzeniem domy przyozdabia się wiankami z gałązek świerka i czterema świecami. W wigilijny wieczór wszyscy zasiadają do kolacji. Na stołach królują potrawy rybne i mięsne. Podobnie jak w Polsce po wieczery wręcza się upominki*¹⁴.

W klasie drugiej uczniowie zapoznawani są z umiejętnością korzystania z mapy, odnajdywania na niej krajów oraz ich stolic, przykładem może być ćwiczenie zamieszczone poniżej:

Ćwiczenie:

*Dopisz do nazw stolic europejskich właściwe nazwy krajów*¹⁵.

Rzym –	Wiedeń –	Madryt –	Bratysława –
Praga –	Berlin –	Paryż –	Moskwa –
Wilno –	Ateny –	Kopenhaga –	Mińsk –

¹² Cz. Kupisiewicz. *Dydaktyka ogólna*, Warszawa 2000, s. 93.

¹³ Tamże, s. 95.

¹⁴ B. Mazur, K. Zagórska, *Świat ucznia klasa II, cz. 1*, Warszawa 2000, s. 69.

¹⁵ B. Mazur, K. Zagórska, *Świat ucznia, ćwiczenia klasa II, cz. 6*, Warszawa 2000, s. 8.

W tym bloku tematycznym znajduje się opis znanych zabytków Europy: Wieży Eiffla we Francji, Malej Syrenki w Danii, Big Bena z Wielkiej Brytanii, Koloseum w Rzymie, Krzywej Wieży w Pizie, Akropolu w Grecji.

Francja – Wieża Eiffla – zbudowano ją w Paryżu przeszło 100 lat temu. Ma 300 metrów wysokości.

Włochy – Krzywa Wieża w Pizie – marmurowa wieża w Pizie, mieście w środkowych Włoszech, jest odchylona od pionu 5 metrów.

Grecja – Akropol ateński – wzniesiony w centrum Aten, na którym znajdują się ruiny dawnych budowli¹⁶.

Uczniowie są również zaznajamiani z walutą obecnie obowiązującą w 12 krajach UE – euro i hymnem UE. Zapoznają się również z maskotką dla dzieci w Unii Europejskiej, której nazwę użyczyła najjaśniejsza gwiazda na niebie – Syriusz. W każdym kraju Syriusz występuje z jego narodowym elementem, np. w Hiszpanii jest w stroju torreadora i z gitarą.

Syriusz – maskotka dla dzieci w UE¹⁷

Blok tematyczny poświęcony UE kończy się testem sprawdzającym.

Ćwiczenie:

Rozwiąż test, podkreślając prawidłowe odpowiedzi. Wyrazy umieszczone obok utworzą hasło. Odczytaj je i zapisz pod tekstem.

1. Kraje należące do UE to państwa:

A. Ameryki	<i>Kraje</i>
B. Azji	<i>Narody</i>
C. Europy	<i>Państwa</i>
2. Na fladze UE jest:

A. 12 gwiazdek	<i>Unii</i>
B. 15 gwiazdek	<i>wspólnoty</i>
C. 15 kół	<i>grupy</i>
3. Walutą UE jest:

A. Dolar	<i>Europy</i>
B. Frank	<i>zachodniej</i>
C. Euro	<i>Europejskiej</i>
4. Hymnem UE jest?:

A. „Preludium” Chopina	<i>rywalizują</i>
B. „Oda do radości” Beethovena	<i>współpracują</i>
C. fragment „Czterech pór roku” Vivaldiego	<i>negocjują</i>

¹⁶ Tamże, s. 9–10.

¹⁷ [Http://www.polska-ue.radzionkow.pl](http://www.polska-ue.radzionkow.pl).

5. Maskotka Syriusz zawdzięcza swoją nazwę:
- A. Bohaterowi znanej bajki *o siebie*
 - B. Nazwisku założycielowi UE *u siebie*
 - C. Najjaśniejszej gwiazdzie na niebie *ze sobą*¹⁸

W klasie trzeciej uczniowie poznają Francję i Włochy. Największe miasta tych państw, potrawy narodowe, sąsiadów oraz ich najznamienitszych obywateli.

*Francja to największe państwo Symbolem tego kraju jest , która została wybudowana w roku w – stolicy Przez Paryż przepływa Niedaleko stolicy znajdują się dwa ogromne parki zabaw i Najdłuższą francuską rzeką jest*¹⁹

Poznają również Finlandię i jej znanego mieszkańca św. Mikołaja, Szwecję – ojczyznę Nobla i Węgry, z których to św. Kinga przywozła sól do Wieliczki.

Tematy związane z UE są najczęściej realizowane w maju, ponieważ wtedy przypada Dzień Europy. Z tej okazji w szkołach organizowane są tzw. „Dni Europy”. Każda klasa w szkole udziela się w ich organizacji. Uczniowie klas młodszych również mają swój wkład w tym ogólnoszkolnym przedsięwzięciu.

2. PROBLEMATYKA EUROPEJSKA ZAWARTA W PROGRAMIE I PODRĘCZNIKACH *WESOŁA SZKOŁA, WSiP 1999*

Program kształcenia zintegrowanego w klasach I–III zreformowanej szkoły podstawowej został napisany przez J. Hanisz. Powstał w oparciu o zatwierdzoną przez MEN 15.02.1999 roku *Podstawę programową*. Autorka tak sformułowała zadania edukacji, aby uczeń został wszechstronnie przygotowany do życia w XXI wieku. Będzie ono bowiem stawiać przed młodymi ludźmi wiele nowych wymagań²⁰.

Autorem podręczników *Wesoła szkoła. Kształcenie zintegrowane w klasie I* jest S. Łukasik. Pakiet ten składa się z podręcznika wiodącego, kart pracy samodzielnej dla uczniów oraz poradnika metodycznego. Wszystkie elementy podzielono na 5 części. Każda z nich przeznaczona jest na dwa kolejne miesiące nauki. Komplet do kształcenia zintegrowanego *Wesoła szkoła. Kształcenie zintegrowane w klasie II* składa się z trzech zestawów książek, z których każdy przeznaczony jest na 3 miesiące nauki²¹.

Problematyka europejska w programie umieszczona jest w kręgu tematycznym „kształtowanie kompetencji współdziałania i współżycia z ludźmi”. W zakresie kompetencji „w społeczności lokalnej i narodowej” uczniowie nabywają umiejętności związane z poznawaniem nazwy swojej ojczyzny, jej barw

¹⁸ B. Mazur, K. Zagórska, *Świat ucznia, ćwiczenia klasa II*, cz. 6, Warszawa 2000, s. 16.

¹⁹ B. Mazur, K. Zagórska, *Świat ucznia, ćwiczenia klasa III*, cz. 6, Warszawa 2000, s. 7.

²⁰ [Http://www.wsip.com.pl/serwisy/prnauucz/sp13.htm](http://www.wsip.com.pl/serwisy/prnauucz/sp13.htm).

²¹ H. Dobrowolska, A. Konieczna są autorkami podręczników, H. Dobrowolska, A. Konieczna, K. Wasilewska napisały karty pracy ucznia, natomiast J. Hanisz jest autorką matematycznych kart pracy. A. Konieczna, K. Wasilewska napisały przewodnik metodyczny. Podręczniki do klasy III również składają się z trzech części i mają tych samych autorów.

narodowych, godła oraz umiejętność wskazywania na mapie Europy swojego kraju, jego stolicy i ważniejszych rzek. Niezbędna wiedza, którą w ten sposób zdobywają: *Rzeczypospolita Polska – nasza ojczyzna, godło; flaga narodowa; hymn narodowy; stolica; ważniejsze polskie miasta; ich herby, legendy*²² kreuje takie cechy osobowości jak: *uczucia patriotyczne; przywiązanie do rodzinnego kraju; szacunek do godła, hymnu i barw narodowych; szacunek dla nybitnych Polaków; wrażliwość na piękno polskiego krajobrazu; zainteresowanie tym, co obecnie dzieje się w Polsce*²³.

W zakresie kompetencji „mieszkaniec planety Ziemia” uczniowie nabywają umiejętności związane z akceptowaniem ludzi mimo ich różnic: dostrzegają wspólne cechy ludzi żyjących na naszej planecie, ale przede wszystkim te, które dotyczą: budowy ciała, koloru skóry, języka, gestów, ruchu, znaków umownych; wiedzą, że mieszkamy w różnych częściach świata, mamy swoje ojczyzny – jesteśmy mieszkańcami Ziemi. Niezbędna wiedza, którą w ten sposób zdobywają: *podobieństwa i różnice między ludźmi; jednakowe prawa dla wszystkich ludzi; życie, kultura i zabawy dzieci na innych kontynentach; rocznice wydarzeń międzynarodowych; pokój i współpraca między narodami jako podstawowy warunek rozwoju społeczeństw; ekologia Ziemi, czyli wzajemne zależności organizmów i ich środowisk*²⁴, kreuje takie cechy osobowości jak: *tolerancja wobec ludzi innych ras, innych krajów; przyjacielskie uczucia wobec drugiego człowieka; reagowania na krzywdę drugiego człowieka; chęć niesienia pomocy; ciekawość poznawcza; chęć poznawania innych ludzi; ich życia i obyczajów; dostrzeganie konieczności uczenia się obcych języków*²⁵.

Uczniowie z problematyką europejską zapoznawani są w klasie II. Pierwsze informacje o Europie pojawiają się przy tematyce bożonarodzeniowej. Uczniowie są zaznajamiani ze zwyczajami świątecznymi w Niemczech, na Węgrzech, we Włoszech, w Austrii, we Francji, w Danii oraz w Hiszpanii. Omawiając zwyczaje bożonarodzeniowe w innych krajach mają możliwość porównania ich do polskich tradycji świątecznych. Mogą się wypowiedzieć, który z tych zwyczajów podoba im się najbardziej. Jednocześnie kształtowana jest znajomość mapy Europy. Położenie każdego omawianego kraju jest prezentowane na mapie.

Węgry

Na Węgrzech, podobnie jak u nas, pod obrus wkłada się sianko, a wyciągnięcie najdłuższego źdźbła wróży długie życie. Na stole nie może zabraknąć ciasta z makiem, bo mak zapewnia rodzinie miłość.

Dania

*W Danii tradycyjnym daniem wigilijnym jest budyń z ryżu. Gospodyni ukrywa w nim jeden migdał. Kto go znajdzie dostaje świnke z marcepana, która zapewnia szczęście przez cały rok*²⁶.

²² J. Hanisz, *Program zintegrowanej wczesnoszkolnej edukacji w XXI wieku klasy I–III*, Warszawa 1999, s. 18.

²³ Tamże, s. 18.

²⁴ Tamże, s. 19.

²⁵ Tamże, s. 19.

²⁶ H. Dobrowolska, A. Konieczna, K. Wasilewska, *Wesoła szkoła klasa II*, cz. 2, Warszawa 2001, s. 41.

W klasie II uczniowie poznają kraje sąsiadujące z Polską: Rosję, Litwę, Białoruś, Ukrainę, Słowację, Czechy i Niemcy jak również stroje regionalne poszczególnych krajów sąsiadujących i ich flagi. W ten sposób przedstawiane są dzieciom tak trudne kwestie jak podział administracyjny Europy oraz naszego kraju. W tym bloku tematycznym realizowanym w maju, uczniom przedstawiana jest międzynarodowa struktura organizacyjna, do której należy także Polska – Unia Europejska. W prosty i zrozumiały sposób uczniowie zapoznają się ze sposobem organizacji tej wspólnoty, jej instytucjami, walutą oraz stolicą. Na podstawie mapy uczniowie powinni wymienić kraje należące do Unii Europejskiej oraz wskazać ich stolice.

Jednym z celów edukacji europejskiej jest ukazanie uczniom tego, że narody należące do wspólnoty europejskiej zachowują swoją odrębność, swoje tradycje i zwyczaje. Uczniom przedstawiane są te kraje z różnych stron, np. dominowanie form rozrywki i dyscyplin sportowych, ich popularność. Poznają charakterystyczne stroje oraz tańce narodowe państw członkowskich. Niektórzy nauczyciele podejmują w pracy nietłumne zadanie, nauczania swoich podopiecznych niektórych z tych tańców. Osiągnięcia uczniów w tym zakresie są prezentowane na tzw. „Dniach Europy” organizowanych corocznie w maju, prawie w każdej szkole. W czasie takich uroczystości każda klasa ma możliwość zaprezentowania swoich osiągnięć, jak również pokazania uczniom innych klas tradycji narodowych wybranych przez siebie krajów Europy.

W klasie III uczniowie zapoznawani są z krajami Europy, nie tylko tymi, które należą do Unii Europejskiej. Tworzą swoje własne mapy, na których umieszczają flagi tych państw. Poznają słynne budowle Europy: Wieżę Eiffla w Paryżu, Koloseum – starożytny amfiteatr w Rzymie, Big Bena – dzwon na Wieży Zegarowej w Londynie oraz Kościół Mariacki w Krakowie. Prezentowane są również najsłynniejsze parki rozrywki: francuski Eurodisneyland – wesołe miasteczko z bohaterami kreskówek; duński Legoland – wesołe miasteczko z klocków lego; Park Asteriksa – rodzinny park rozrywki z postaciami komiksów we Francji. Uczniowie poznają ciekawe miejsca Europy takie jak: Etna – jeden z czynnych wulkanów w Europie, który znajduje się we Włoszech na Sycylii oraz gejzery, czyli źródła wyrzucające fontanny gorącej wody w stałych odstępach czasu²⁷.

Ulubieni bohaterowie literaccy dzieci pochodzą z różnych części Europy. W III klasie uczniowie poznają ich pochodzenie: Kubuś Puchatek pochodzi z Wielkiej Brytanii, Mikołajek jest z Francji, Fizia Pończoszanka to rodowita Szwedka, Brzydkie Kaczątko powstało w Danii, Czerwony Kapturek powstał w Niemczech, a najbardziej znaną w Europie polską bajką jest Koziołek Matolek.

²⁷ H. Dobrowolska, A. Konieczna, K. Wasilewska, *Wesoła szkoła. Karty pracy ucznia, klasa III, cz. 3*, Warszawa 2001, s. 171.

Takie tematy są proponowane uczniom przez podręcznik *Wesoła szkoła*. Jednak treści na temat Europy i Unii Europejskiej mogą być poszerzane przez nauczycieli w miarę możliwości i zainteresowań.

3. PROBLEMATYKA EUROPEJSKA ZAWARTA W PROGRAMIE I PODRĘCZNIKACH *JA, TY – MY, DIDASKO 1999*

Program nauczania *Poznaję świat i wyrażam siebie*, wydawnictwa DIDASKO został napisany przez A. Juskiewicza oraz W. Wenta.

Treści europejskie zawarte są w bloku programowym – *W szkole, miejscu zamieszkania, regionie, kraju, Europie. Rola ucznia, mieszkańca, obywatela, patrioty, Europejczyka*. Pojęcia, których się dziecko uczy, realizując te treści to: *nazwa miejscowości, historia, zabytki, położenie, ukształtowanie terenu, roślinność, zwierzęta, krajobraz, gmina, powiat, województwo, kraj, władze samorządowe, godło państwowe, flaga, hymn państwowy, herb, plan, mapa, góry, wyżyny, niziny, pojezierze*. Znając te pojęcia uczeń nabywa pewne umiejętności, uczy się postaw takich jak: *poczucie tożsamości, przynależności do określonych wspólnot, przynależność do własnego miejsca zamieszkania, kraju, grupy społecznej*.

Obszary tematyczne są podzielone na dwie grupy: „*człowiek wobec siebie*” i „*człowiek wobec świata*”. W skład pierwszej wchodzić takie tematy jak: *Znam moją szkołę; Moja miejscowość; Jestem Polakiem; Ja – Europejczyk; Tu wszędzie jest moja ojczyzna*. Tematy poruszane w drugim obszarze to: *Wszystko ma swoją historię; Gdyby kamienie mogły mówić; Zapraszamy Cię do nas; Warto odwiedzić naszą miejscowość; Nasi koledzy ze szkoły w...; Nad planem i mapą; Nasi przedstawiciele; Osobliwości naszej miejscowości, gminy; Od gór po Bałtyk; W stolicy; Najstarsze polskie miasta*. Takie tematy jak: *Ważne daty w „polskim kalendarzu”; Nasze symbole narodowe; Kiedy słyszę „Mazurek Dąbrowskiego”; Kto ty jesteś?; Duża i mała ojczyzna* są realizowane zarówno w jednym jak i w drugim obszarze tematycznym.

Program *Poznaję świat i wyrażam siebie* wraz z materiałem edukacyjnym *Ja, ty – my* tworzy spójną, logiczną, metodycznie zorganizowaną całość. Autorem podręczników do wszystkich klas jest Joanna Białobrzeska.

W podręczniku do klasy I i II nie zamieszczono żadnych informacji na temat UE. Pierwsze informacje zamieszcza książka do klasy III. Uczniowie na początku poznają swoje najbliższe otoczenie, wieś, miasto, gminę, powiat, kraj. Następnie przechodzą do tego co dalsze. Najlepiej układ tych treści przedstawia poniższe ćwiczenie:

Ćwiczenie:

Kraj, w którym mieszkam to

Polska leży w

Stolicą Polski jest

Na wschodzie Polska graniczy z:

Na południu Polska graniczy z:

*Na zachodzie Polska graniczy z:
Godłem Polski jest²⁸*

Uczniowie klasy III znając już hymn oraz godło Polski, poszerzają swoją wiedzę o kraje z nią sąsiadujące. Zapoznają się z mapą Europy oraz krajami należącymi do UE.

Zapoznają się z twórczością J. K. Rowling, autorką słynnej powieści dla młodzieży *Harry Potter*. Nauczyciele przedstawiają uczniom Anglię, z której pochodzi słynna pisarka.

Podręcznik ten bardzo dokładnie przedstawia również H. Ch. Andersena, duńskiego pisarza i poetę, najbardziej znanego ze swej twórczości baśniopisarskiej. Uczniowie poznają jego dzieła: *Dzikię łabędźkę*, *Dziewczynka z żapałkami*, *Krzesełwo*, *Królowa śniegu*. Przy tej sposobności nauczyciele często zapoznają uczniów z krajem ojczystym pisarza – Danią, jednym z krajów członkowskich UE.

Jeden z bohaterów opowiadania zawartego w podręczniku podróżuje po Polsce i przedstawia czytelnikom wiele ciekawych miejsc, takich jak: kopalnia soli w Wieliczce, Zakopane, Jaskinia Raj. Prezentuje także sąsiadów Polski: Rosję, Litwę, Białoruś, Ukrainę, Słowację, Czechy, Niemcy. Uczniowie poznają również nazwy kontynentów.

Ćwiczenie:

Napisz nazwy siedmiu kontynentów.

Napisz nazwy pięciu państw leżących w Europie²⁹.

Podręcznik ten nie proponuje wielu tematów związanych z tematyką europejską. Nauczyciele, którzy w swojej pracy korzystają z książek proponowanych przez wydawnictwo DIDASKO we własnym zakresie poszerzają treści europejskie. Cykle zajęć poświęcone UE, jej krajom członkowskim, ich tradycjom, zwyczajom, historii okazały się być interesujące dla uczniów, którzy chętnie brali w nich udział. Ich wiedza na temat Europy jest ogromna, a rolą nauczyciela jest odkryć i utrwalić to, czego dzieci dowiedziały się już o UE.

Uczniowie na pierwszym etapie edukacyjnym zdobywają szeroką wiedzę na temat zwyczajów bożonarodzeniowych, jakie obowiązują w innych krajach Europy, poznają największe zabytki Europy, zapoznają się z państwami sąsiadującymi z Polską.

Zważywszy jednak na założenia edukacji i nowe cele, jakie stoją przed Polską i Europą tematyka ta jest niewystarczająca, nie wychodzi naprzeciw tym wyzwaniom. Powinny być one rozszerzone o treści europejskie, tak aby odpowiadały wymaganiom współczesnej edukacji, poszerzały wiedzę uczniów na temat Europy i zachodzących w niej zmian.

²⁸ J. Białobrzeska, *Ja, ty – my – ćwiczenia klasa III*, cz. 2, Warszawa 1999, s. 3.

²⁹ J. Białobrzeska, *Ja, ty – my – ćwiczenia klasa III*, cz. 3, Warszawa 1999, s. 15.

Głównym celem edukacji XXI wieku w Polsce jest wychowanie Polaka, ale jednocześnie Europejczyka, wykształconego w duchu europejskim, umiejącego pogodzić miłość do swego kraju z szacunkiem dla innych narodów, odpowiedzialnego za przyszłość swego regionu, ojczyzny, kontynentu i całej planety, umiejącego akcentować własną tożsamość oraz odrębność. Świadomość europejska, która jest zasadnicza dla budowania nowej Europy, może rozwinąć się przy pełnym zaangażowaniu wszystkich stron uczestniczących w procesie edukacyjnym: nauczycieli, uczniów i rodziców.

Lidia Pawelec

Bibliografia:

- Białobrzieszka J., *Ja, ty – my – ćwiczenia klasa III*, cz. 2–3, Warszawa 1999.
- Chmielowska A., *Europa w ławce szkolnej*, „Dyrektor Szkoły” 2002, nr 6.
- Dobrowolska H., Konieczna A., Wasilewska K., *Wesoła szkoła klasa II*, cz. 2, Warszawa 2001.
- Dobrowolska H., Konieczna A., Wasilewska K., *Wesoła szkoła. Karty pracy ucznia, klasa III*, cz. 3, Warszawa 2001.
- Dzierzgowska I., *Witajcie w Europie*, „Dyrektor Szkoły” 2002, nr 5.
- Hanisz J., *Program zintegrowanej wczesnoszkolnej edukacji w XXI wieku klasy I–III*, Warszawa 1999.
- Kapica G., *Przygotowanie do partnerstwa kulturowego*, „Życie Szkoły” 2004, nr 5.
- Kupisiewicz Cz., *Dydaktyka ogólna*, Warszawa 2000.
- Mazur B., Zagórska K., *Świat ucznia klasa II*, cz. 1, Warszawa 2000.
- Mazur B., Zagórska K., *Świat ucznia, ćwiczenia klasa II*, cz. 6, Warszawa 2000.
- Tomczyk R., *Edukacja europejska w szkole*, „Życie Szkoły” 2002, nr 3.

